

igazibb arcát idézi fel s a felvilágosodott rokokó rendszerébe állítja bele a Lilla-dalok költőjét s finom elemzéssel világít bele a poeta doctus műhelynek titkaiba.

Mivel egyetemi előadásról van szó, a kötet (melyet Földiről és Fazekasról adott rövid portré egészít ki), természetesen közkeletű tudnivalókat is tartalmaz, de bizonyára lesznek olyanok is, akiknek ép ez kell. Az a pedagógus, aki Csokonai alakját a történeti igazságnak megfelelően akarja tanítványaihoz közelvinni, a könyv szinte minden sorában értékes útbaigazítást talál.

Baróti Dezső dr.

Dr. Ludwig Gockler: Die Grundfragen der Erziehung in biologischer Beleuchtung. Halle (Saale) Berlin. 1936. 62 l.

Magyar szerzőnek német nyelven megjelenő munkája a könyvpiácnak nem mindennapi eseménye. Még hozzá Gockler Lajos dr. könyve nem is fordítás, mert — tudunkkal — magyarul nem is került forgalomba. Igaz ugyan, hogy tartalma nem egészen új a magyar nevelés munkásai előtt, mert *A jellemnevelés módja és eszközei* (1921.), valamint *Átöröklés és nevelés* (1928.) c. műveiben nagyjában lefektette azokat a gondolatokat, amelyeket most német nyelven tesz közzé. Már régebbi írásain is látszik, hogy felfogásában milyen középponti helyet foglal el a fejlődés gondolata. Ebben a könyvében pedig kimondottan biológiai alapon fejti ki a neveléstan két legfontosabb problémájára: a nevelés fogalmára és céljára vonatkozó nézeteit.

Az *előszóban* indokolja, hogy mi késztette ennek a könyvnek megírására. A világháború után, — de már előtte is, — annyira hangos volt a világ a nevelésügyi újításokkal, hogy a régi rendszerektől mindjobban elfordultak és újakat igyekeztek alkotni. A levegőben röpködő jelszavakat pedig nem füzte össze egységesítő gondolat, hanem általános zűrzavar keletkezett. A fokozódó bizonytalanság egyre jobban azt a meggyőződést érlelte meg a szerzőben, hogy a szakadékok áthidalására egyedül a fejlődéseméleti álláspont alkalmas. Így vállalkozott arra, hogy neveléstani rendszert dolgoz ki fejlődéseméleti alapon. Már évek óta növekvő érdeklődéssel figyelte a német nép nemzeti ébredését. Örömmel látta, hogy a nemzeti szocializmus mozgalma a nevelésnek szintén biológiai alapozást ad. Könyvét a német tanítóságnak ajánlja és reméli, hogy sikerül a nevelésügy mai zűrzavaros állapotából kivezető utat mutatnia.

A munka három fejezetre oszlik. Az első a *biológia és neveléstan kapcsolata*t (13—15. o.), a második a *nevelés fogalmát* (16—31. o.), a harmadik pedig a *nevelés célját* (32—62. o.) vizsgálja. A könyv gondolatmenete a következő:

Az élettudományokból a nevelés sokkal több termékeny gondolatot méríthet, mint az általában gondolják. Ezt két példán: a nevelés fogalmának kifejtésén és a nevelés céljának kitűzésén mutatja meg.

Az nevelés az utódokról való gondoskodásnak az a része, amelyik a gyermek születésével kezdődik és fejlődésének tudatos vezetéséből és elősegítéséből áll. (31. o.) Annak igazolásául, hogy a nevelés lényegét valóban ez a meghatározás fejezi ki legáltalában, a lelki fejlődés irányaira alkalmazza azt. Az ember életszükségeit hét csoportba sorozza: 1. testi, 2. értelmi, 3. esztétikai, 4. vallásos, 5. erkölcsi, 6. társas és 7. alkotó munkára irányuló életszük-

ségletek. Ezek mindegyike a lelki fejlődésnek egy-egy irányát szabja meg s a héti irányú fejlődésmenetnek megfelelően a nevelésnek is hét irányban kell haladnia. Így adódik a testi, értelmi, esztétikai, vallásos, erkölcsi, társas és alkotó munkára irányuló nevelés. E hét irányban a nevelés feladata, hogy az életszükségleteket kielégítse, szabályozza, irányítsa s a fejlődést elősegítse. Kimutatja, hogy a nevelés fogalmának fenti értelmezése a nevelésnek mindegyik jelzett ágában alkalmazható, tehát egyetemesen érvényes. Egybeveti nevelésfogalmát az oktatás fogalmával is, amely meghatározás szerint — a gondoskodásnak az a fajtája, amelyik a kultúrjavaknak az utódokra való tudatos átszarmaztatásából áll. (28. o.) A nevelés tehát belső, vagy fiziológiai, az oktatás pedig külső, vagy fizikai gondoskodás. Eppen ezért minden oktatásnak nevelői hatása is van. A nevelés és oktatás között fennálló viszonyt végeredményben szintén a fejlődéseméleti kiindulás tisztázza. Csakis ezen az alapon érthető, hogy pl. mi a különbség vallásoktatás és munkára való nevelés között. Az oktatás kultúrjavakat származtat át, a nevelés ellenben a fejlődést közvetlenül segíti. Nevelésfogalmának helyességét még azzal is igazolhatja, hogy sok régebbi és újabb elmélkedő meghatározásait egybe a magáéval. S e vizsgálódása végén arra az eredményre jut, hogy mindegyikben megtalálja azt a mozzanatot, amely a nevelésnek a fejlődés elősegítő szerepét emeli ki.

A nevelés céljának fejtegetése során azt írja, hogy a nevelés célja mindig szoros összefüggésben állott az embereknek az életről alkotott felfogásával. A neveléssel u. i. minden korban azt igyekeztek megvalósítani, amit abban az időben az élet céljának tartottak. Szemügyre veszi a legáltalánosabb életcélokat és a belőlük táplálkozó nevelési kívánalmakat. A kollektívizmus állampolgári nevelést kíván, az etikai idealizmus erkölcsi nevelést hangsúlyoz, a vallásos életfelfogás vallási nevelést sürget, a racionalizmus az értelmi nevelés mellett tör paleát, a materializmus a testi nevelést hangoztatja, az esztétikai szubjektívizmus a művészi neveléstől vár mindent, végül az utilitarizmus a produktív nevelést írja zászlajára. E felfogások mindegyike tartalmaz valamit az igazságból, mert hiszen valamely eredeti életszükségletben gyökerezik, mégis mindnek találkozniya kell egy magasabb nevelési célban. Ez a nevelési cél a *jellemerős ember képzése*. (57. o.) Ez azonban a kérdésnek csupán formális oldala. Sokféle kultúra van, kérdés, hogy melyik képezze a nevelés alapját. Minden kultúra alapjai kétségtelenül valamely nép fizikai és pszichikai hajlamaiban keresendők, mert a kultúra hordozói nem az egyének, hanem a népek. Minden egyes embernek szellemi és erkölcsi tartalma népének kultúrájától függ. Így tehát az ember életcélja csak az lehet, hogy népének kultúráját hajlamainak harmonikus fejlesztésével elsajátítsa és azután alkotó ösztöne révén magasabbra is emelje. Ezzel még nem kívánja, hogy az egyes ember mondjon le életcéljáról, csupán népének érdekéig kell azt felemelnie. A nevelés célja tehát: népének emelkedésére törő életerős, akaraterős, erkölcsös és jellemzilárd ember. (59. o.) Ez a cél — a szerző szerint — nemcsak magábaolvastja az összes eddigi egyoldalú nevelési célokat, hanem pontosabb és átfogóbb is, mint a nevelés történetében eddig szereplők. A nemzeti alapozású nevelést hangsúlyozza, mert szellemi javak nemzetközi alapon való elsajátítása nem lehetséges. Eppen fejlődéseméleti szempontból mutat rá arra, hogy

az ember szellemi fejlődésének az öröklött hajlamok és a nemzeti nyelv nemcsak irányt szabnak, hanem határokat is húznak. Az emberiség forrón óhajtott szolidaritása is csak jól értelmezett nacionalizmuson keresztül valósítható meg.

Goekler Lajos dr. fejtegetéseivel nagyjában egyetértünk. Valóban a nevelés fogalmának tisztázásán és helyes értelmezésén múlik a nevelés többi kérdésében elfoglalt álláspontunk is. És nevelésfogalma — hogy t. i. a nevelés lényegében a fejlődés elősegítése — reális. Kár, hogy a nevelés céljának kitűzésében a fejlődéseméleti szempontot nem érvényesítette ugyanezzel a következetességgel. Igaza van abban, hogy pl. a vallásos, állampolgári, művészi stb. céltkitűzései nem foglalják magukban mindazt, amit a neveléssel el akarunk érni. Mikor ellenben maga is a jellemerős ember képzését állítja elének nevelési célul, szintén beleesik az általa kárhozottatott hibába. Ha a nevelés — meghatározása szerint is — az ember fejlődését elősegítő gondoskodás, akkor célja sem lehet más, mint az ember számára lehetséges teljes fejlettség. S ahány irányban fejlődhet az ember, a nevelésnek is annyi irányban lesznek részletfeladatai a végső cél megvalósításában. A nevelés nemzeti voltáról mondottakban a szerzőnek teljesen igazat adunk.

A biológiai fejlődés mellett a szellemi mintha kissé elhanyagolná. Mindazonáltal a fejlődéseméleti alapozás termékenynek bizonyult. Valóban alkalmas arra, hogy nevelési rendszer épüljön rá. Ez a könyv is mindenesetre hozzájárul annak a gondolatnak elterjedéséhez, hogy a nevelésnek testi és szellemi fejlődés alapján kell állania.

Jankovits Miklós dr.

Plattner, Elisabeth: Die ersten sechs Lebensjahre. Leipzig, 1935. 150 l.

A szerző bevezetésében utal arra, hogy munkája személyes tapasztalatokból és élményből született. Gyakorlati nevelés, gyermekei nevelése közben kristályosodtak ki azok a nevelési elvei, melyek minden szülő és nevelő számára nélkülözhetetlen útmutatók lehetnek. Nevelési gondolatai, melyeket munkjában összegez s melyek éppen a leírás által váltak a szerző előtt is tisztákká és általánosakká, mély pszichológiai megalapozottságúak és mély erkölcsi felfogásról és érületről tesznek tanuságot. Kikerüli ugyan a pszichológiai szakkifejezéseket, műve mégsem hordja magán a dilettantizmus bélyegét, s éppen azáltal, hogy köznyelven szólal meg, válik a pszichológiai-
lag kevésbbé iskolázott olvasó számára is könnyen hozzáférhetővé és érthetővé. — P. egyenkint és nagy részletességgel tárgyalja azokat a nevelési motívumokat, melyek a gyermeket hozzásegítik ahhoz, hogy önálló s az igazság útját helyesen felismerő felnőtté válhasson. Rámutat azokra a nevelési eljárásokra, melyek a fejlődés útját vannak hivatva egyengetni. Így pl. szól az engedelmességre való nevelésről. Itt is, mint általában minden nevelési eljárásban a következetesség a fontos. A parancsoknak világosaknak, egyértelműeknek s könnyen keresztülvihetőeknek kell lenniök. Példákkal, gyakorlati esetekkel világítja meg a helyesen és helytelenül adott parancsokat s utal azoknak esetleg soha jóvá nem tehető következményeire. Pontosan kitűzi az életkort, ameddig a gyermeknek az engedelmességet meg kell tanulnia s azt az iskolábalépés elejére teszi. Vitába száll egy igen elterjedt véle-